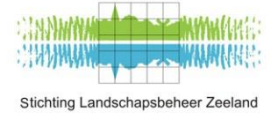

SLZ advies (of aanbevelingen/selectie?) voor Gebruik van bomen en struiken in Zeeland

Stichting Landschapsbeheer Zeeland

In Zeeland worden jaarlijks vele honderden bomen en struiken in het landschap aangeplant. SLZ heeft hiervoor aanbevelingen. Dat gebeurt vanuit 3 uitgangspunten, die worden hier kort beschreven: ecologie, cultuurhistorie en landschap en bodem. In de assortimentstabel staan de aanbevelingen per boom- en struiksoort.

Uitgangspunt 1: Ecologie

Bij ecologie kan je denken aan de waarde van het assortiment voor A, de overige biodiversiteit en B, het behoud van de autochtone populaties bomen en struiken zelf (in de tabel kolom 1 en 2, Ecologie A en B). Bij A, de waarde voor de biodiversiteit geldt dat alle inheemse soorten relaties hebben met overige organismen. De een wat meer dan de ander, maar dat is van nature zo. Daarbij geldt dat onder de soorten met minder talrijke relaties, er voor de regio wel heel typerende zijn.

Bij B, de autochtone restpopulaties geldt dat een groot deel daarvan inmiddels sterk bedreigd is. Dat o.a. door biotoopvernietiging, maar ook door aanplant van niet steekeigen materiaal. Dat kan bestaan uit exoten, die soms een sterk vermogen tot vermeerdering hebben en dan dus lastig zijn, maar ook door aanplant van wel inheemse soorten maar van een uitheemse herkomst. De herkomstregio die per soort nog acceptabel is, is per soort discutabel.

Uitgangspunt 2: Cultuurhistorie

Bomen en struiken die al in de streek aanwezig waren, werden in het verleden op een typerende manier gebruikt (leibomen, knobomen) en er werden daarvoor ook uitheemse soorten ingevoerd. Er werden door kruisingen en klonen ook nieuwe groeivormen ontwikkeld (bv. Italiaanse populier) die door eeuwenlang gebruik streekeigen werden. Enkele van die rassen/klonen dragen namen van de kwekers (Populier Vereecken) of regio waar ze ontstaan zijn (walnoot Axel). Ook het gebruik van een soort op een plaats kan typerend zijn (Grauwe els als windscherm rond boomgaarden).

Zowel inheemse als uitheemse soorten kunnen al langere periode in gebruik zijn. Hoe lang de soort in gebruik is vaak niet precies bekend. Doorgaans moet een soort enkele eeuwen in gebruik zijn om als cultuurhistorisch waardevol beoordeeld te worden. Bij Landschapsbeheer wordt hiervoor naar de toepassing binnen de landschappelijke omgeving en boerderijtuinten gekeken. In de stedelijke omgeving, zijn de “groene lobben” de straatbeplanting, de bomen en struiken in de beplantingsvakken en tuinen van belang.

Het is mogelijk om over deze keuze van aan te planten soorten verschillend te denken, door cultuurhistorie al dan niet mee te nemen als uitgangspunt. De aanbeveling van SLZ is om cultuurhistorie wel mee te laten wegen: De verschillende functies van een beplanting kunnen elkaar ook wel eens wat bijten bv. cultuurhistorie versus ecologie (Marilandica populier beschaduwde poel met boomkikker...). Daarbij neemt de detailkennis steeds verder toe en hebben we te maken met “voortschrijdend inzicht”, ook op landelijk niveau.

Uitgangspunt 3: Landschap en bodem

De bodem heeft een grote invloed op welk type landschap er aanwezig is. De kleipolders zijn bijna altijd grootschalig en de dekzandgebieden kleinschalig. De dekzandgebieden aan de zuidrand van Zeeuws-Vlaanderen hebben een voedselarme en kalkarme bodem. Door de kleinschaligheid heeft de wind er minder invloed. De kleigebieden hebben een voedselrijke bodem en de invloed van de wind is er meestal groter. Langs de kusten ligt een strook duinen die in breedte variabel is. Het duinzand is voedselarm, maar meestal wel wat kalkrijker. In de duinstrook is de windkracht meestal hard.

Bij landschappelijke waarden gaat het in dit verband vooral om de verschillende typen beplanting, het visuele aspect, om de groene uitstraling van een gebied, de groene dooradering en het evenwicht tussen groen en rood. De sortimentskeuze wordt doorgaans afgewogen op streekeigenheid (cultuurhistorie) en ecologie. Er zijn veel verschillende vormen van landschappelijke beplantingen. Een groengordel om een bedrijventerrein is totaal verschillend van de beplanting in een natuurgebied. Hieraan zijn dan ook verschillende eisen te stellen. Hier worden de verschillende typen in een zevental eenheden geclusterd, waaraan in toenemende mate strenge criteria gelden: 1, solitairen, lanen, boomgroepjes e.d. op erven 2, groengordels om bedrijventerreinen in stedelijk gebied, 3, groengordels om loodsen e.d. in landschappelijk gebied, 4 dijken 5, kleine bosjes 6, Beplanting van natuurgebieden 7, Typisch Zeeuwse beplantingseenheden als Zeeuwse hagen. De verschillende typen landschappelijke beplantingen zijn in de assortimentstabel daarvoor in een aparte kolom opgenomen.

Wanneer een storend object (bv. nieuwe loods) in het landschap wat groen moet worden ingepast, is het niet handig daar een niet streekeigen sortiment voor te gebruiken. Door dat afwijkende sortiment trekt het element dan juist de aandacht, i.p.v. dat het minder opvallend wordt.

Termen en eigenschappen assortiment

Termen als inheems, autochtoon en streekeigen worden voortdurend door elkaar gebruikt en het is voor de helderheid belangrijk om de begrippen eenduidig af te bakenen. Hieronder een aantal begrippen:

- *Inheems: de soort is van oorsprong en van nature in NEDERLAND aanwezig
- *Autochtoon: de soort heeft nog oorspronkelijke populaties in de streek (op te vatten als Zeeland, en de randen van het direct aangrenzend gebied)
- *Streekeigen: gebruiksvorm van een al aanwezige soort (bv. knot/ leivorm) of uitheemse soort die al langere tijd in de streek aanwezig is
- *Uitheems/exoot: soort die van oorsprong en nature niet in NEDERLAND aanwezig is
- *Invasieve exoot: exoot die een sterk verspreidingsvermogen en een negatief ecologisch effect heeft

Soorten kunnen dus verschillende eigenschappen hebben, hier een paar voorbeelden:

Inheems, autochtoon én streekeigen: (geknotte) Schietwilg

Inheems, niet autochtoon: Taxus

Niet inheems, wel streekeigen: Walnoot

Niet inheems, niet streekeigen: Canadese kornoelje

Invasieve exoot: Amerikaanse eik, Robinia, Rimpelroos

Voorbeeld: de inheemse en autochtone Zomereik en Rode kornoelje (*Cornus sanguinea sanguinea*) worden niet alleen verdrongen door de Amerikaanse eik en de uit Canada afkomstige Canadese kornoelje, maar ook door Zomereik en Rode kornoelje (*Cornus sanguineus australis*) van niet autochtone herkomst.

Je kunt bv. de aanwezigheid van een soort als de Hulst in onze bossen verschillend beoordelen: Negatief: want hoort niet in de PNV (Potentieel Natuurlijke Vegetatie?) van de Zeeuwse bossen, en/of is niet autochtoon. Of positief: want is inheems en/of verdringt geen autochtone restpopulatie. **Opmerkingen bij de beoordeling van enkele soorten:**

*Er zijn inheemse soorten waarvan er geen autochtone populaties gevonden zijn, én die geen natuurlijke actuele populaties hebben. Ze zouden dus eigenlijk niet in Zeeland thuis horen. Sommige van die soorten zijn echter, door massale uitplant in het recente verleden, inmiddels zo talrijk verspreid door het Zeeuwse landschap, dat het geen zin meer heeft om ze vanaf nu te weren. Als het dan om inheemse soorten gaat (zoals Rode kornoelje) kan aanplant in de meeste beplantingstypen wel. Het zou echter goed zijn om authentieke Zeeuwse beplantingselementen, zoals Zeeuwse hagen (Landschapscategorie 7), daarvan te vrijwaren. In de tabel hebben die soorten een B, (beperkt).

***Witte paardenkastanje**, heeft cultuurhistorische waarde, kan uitgebreider op de lijst als probleem met bloedingsziekte verholpen is

***Es**: Zolang essentaksterfte heerst, beperkt toepasbaar, alleen in bosjes, niet in lijnvormige beplantingen

***Plataan**, ouder gebruik meestal niet in landschappelijke gebieden, maar in stedelijk gebied. Heeft meestal eerder negatief ecologisch effect. In toenemende mate vatbaar voor Massaria. Door Massaria is toekomst onzeker.

***Zwarte populier**, heeft als inheemse (en deels zelfs autochtone) soort een ecologische meerwaarde boven de Canadapopulieren

***Steriele hybriden** zijn minder een probleem, dan niet-inheemse vormen die zich wel kunnen voortplanten. Vandaar een positief advies bij de Canada hybriden, en een overwegend negatief advies bij de cultuurvariëteiten van de Schietwilg.

***Klonen Canada populieren**: Marilandicas zijn al honderden jaren aanwezig, ook enkele andere klonen (zoals Serotina en Forndorf) zijn streekeigen. Deze klonen hebben als voordeel dat ze nagenoeg steriel zijn (in toenemende mate blijken wel kruisingen met Zwarte populier te worden aangetroffen)

Inheemse (Micro)soorten rozen: soorten als Heggenroos en Beklierde heggenroos zijn nog voldoende talrijk aanwezig. Andere soorten hebben veel kleinere restpopulaties. Het kan zijn dat deze juist beschadigd worden door inmenging van materiaal van buitenaf. Een studie vooraf naar deze problematiek lijkt noodzakelijk. Microsoorten alleen via aparte projecten.

***Klimop** is goed voor biodiversiteit, zowel de klimvorm als de bloeiende takken. De struikvorm 'arboescens' wordt gekweekt vanaf de bloeiende takken en vormt geen klimmende takken. Veel verkochte klimop is een niet-inheems *Hedera hibernica* die sterk invasief is. Deze soort wordt sterk afgeraden.

Dubbele bloemen: altijd enkele bloem kiezen ivm toegankelijkheid voor insecten, dubbele bloemen zijn een gecultiveerde variëteit die de bloem ontoegankelijk maken voor insecten.

*Niet opgenomen is duindoorn (alleen duinachtige natuurlijke groeiplekken waar de soort zich voldoende voortplant).

Assortimentstabel

Legende bij de kolommen

- Inheems/exotisch: I= inheems, E= Exotisch daarbij 1= niet voortplantend, niet dominant, 2= matig voortplantend niet dominant, 3= veel voortplantend soms dominant, 4= invasieve exoot, H=hybride soort, C= Cultuurvariëteit
- Landschap, in de assortimentstabel wordt per landschapstype de bruikbaarheid gegeven:
 - 1, solitairen, lanen, boomgroepjes ed. op erven.
 - 2, groengordels om bedrijventerreinen,
 - 3, groengordels om loodsen ed. in landschappelijk gebied,
 - 4, dijken
 - 5, kleine bosjes: dan ook PNV gebruiken (gescreend op Zeeuwse soorten)
 - 6, Beplanting van natuurgebieden,
 - 7, Typisch Zeeuwse beplantingseenheden als Zeeuwse hagen.

Wanneer een soort niet in een van de rapporten van Maes wordt genoemd, wordt geadviseerd de soort niet te gebruiken in type 5, 6 en 7.

- Streekeigen: een X voor cultuurhistorisch gebruik
- Advies gebruik: J= Ja, W= weinig, terughoudend, B= met beperking, B,W = terughoudend in Zeeuwse beplantingstypen, T= Twijfel, N=Nee

Landschapstypen (grotendeels gekoppeld aan bodemtype)

- A, Kleilandschap
- B, Kustlandschap
- C, Pleistoceen dekzand

Wanneer een soort een J (Ja) in de tabel heeft, wordt er positief over geadviseerd. Dat betekent nog niet dat deze soort dan overal in Zeeland kan worden toegepast. Bv. een soort met cultuurhistorische waarde moet alleen in de lijn der traditie worden aangeplant.

X = toepasbaar, B = beperkt toepasbaar, geen aanduiding = niet toepasbaar/afgeraden.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Ecologie (A) Inheems/ Exotisch	Ecologie (B) Autochtoon In Zeeland	Cultuurhistorie	1, Solitairen, rijen, erven, tuinen	2, Groengordels om bedrijventerreinen	3, Groengordels om loodsen ed. in landschappelijk gebied	4, Dijken	5, Kleine bosjes	6, Natuurgebieden	7, Typisch Zeeuwse hagen	Kleilandschap	Kustlandschap	Pleistoceen dekzand
Soort		Waarom op de lijst			Beplantingsvormen							Bodemtype		
Acer campestre	Spaanse aak (volksmond: veldesdoorn)	I	X		X	X	X	B	B	X		X		
Acer pseudoplatanus	Gewone esdoorn	I	X		X	X	X		B			X		
Aesculus hippocastanum	Witte paardenkastanje	E2-3		X	X							X		
Alnus glutinosa	Zwarte els	I	X	X	X	X	X	B	X	X		X	X	X

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Ecologie (A) Inheems/ Exotisch	Ecologie (B) Autochtoon In Zeeland	Cultuurhistorie	1, Solitairen, rijen, erven, tuinen	2, Groengordels om bedrijventerreinen	3, Groengordels om loodsen ed. in landschappelijk gebied	4, Dijken	5, Kleine bosjes	6, Natuurgebieden	7, Typisch Zeeuwse hagen	Kleilandschap	Kustlandschap	Pleistoceen dekzand
Alnus incana	Witte els (volksmond Grauwe els)													
Betula pendula	Ruwe berk	I	X							X			X	
Betula pubescens	Zachte berk	I	X		X	X	X		B	X			X	X
Carpinus betulus	Haagbeuk	I			X	X	B		B			B		X
Castanea sativa	Tamme kastanje	E3			X							B		X
Cornus sanguinea	Rode kornoelje	I			X	X	X	B	X	B		X		
Cornus sanguinea australis	Oosterse kornoelje	E												
Cornus mas	Gele kornoelje					X			X					
Corylus avellana	Hazelaar	I			X	X	X	X	X	X	B	X		
Crataegus monogyna	Eénstijlige meidoorn	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Euonymus europaeus	Wilde kardinaalsmuts	I	X		B	B	B	B	X	X	B	X	X	
Fagus sylvatica	Beuk (groen)	I			X	X	X		B			B		X
Fraxinus excelsior	Es	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		
Frangula alnus	Sporkehout (volksmond Vuilboom)	I	X		X	X	X		X	X			X	X
Hedera helix	Klimop	I	X		X	X	X		X					
Hedera helix (arborescens)	Klimop (struikvorm)				X									
Ilex aquifolium	Hulst	I		X	X	X	X		B			X		X
Ligustrum ovalifolium	Haagliguster	E2			X	B						B	B	
Ligustrum vulgare	Wilde liguster	I	X		X	X	X	X	X	X	B	X	X	
Platanus x hispanica	Plataan	H		?	B							B		
Populus Marilandica	Marilandica populier	H		X	X	X	X	X				X	X	
Populus Robusta	Robusta populier	H		X	X	X	X	X				X		X
Populus alba	Witte abeel	E		X	X	X	X						X	
Populus x canescens	Grauwe abeel	?	X	X	X	X	X	X				X	X	
Populus forndorf														
Populus nigra	Zwarte populier	I	X		X	X	X	X	B			X	X	
Populus nigra Italica	Italiaanse populier	I		X	X	X	X					X	X	
Populus serotina														
Populus vereecken	Vereecken populier	H			X	X	X	X				X		
Populus tremula	Ratelpopulier (volksmond Esp)	H			X	X	X		X	X		X	X	X
Prunus avium*	Zoete kers (*met enkele bloem)	I	X		X	X	X	X	X	X		X		X
Prunus padus	Vogelkers	I	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Prunus spinosa	Sleedoorn	I	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	B
Quercus robur	Zomereik	I	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X
Rhamnus cathartica	Wegedoorn	I	X		X	X	X	X	X	X		X	X	

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Ecologie (A) Inheems/ Exotisch	Ecologie (B) Autochtoon In Zeeland	Cultuurhistorie	1, Solitairen, rijen, erven, tuinen	2, Groengordels om bedrijventerreinen	3, Groengordels om loodsen ed. in landschappelijk gebied	4, Dijken	5, Kleine bosjes	6, Natuurgebieden	7, Typisch Zeeuwse hagen	Kleilandschap	Kustlandschap	Pleistoceen dekzand
Robinia pseudoacacia	Robinia (volksmond: Acacia)	E3												
Rosa canina	Hondsroos	I	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Rosa rubiginosa	Egelantier	I	X		B	B	B	B	B	B			X	
Salix alba	Schietwilg	I	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X
Salix alba 'Chermesina'	Schietwilg, rood	C			B	B	B					X		
Salix alba 'Lieveelde'	Schietwilg	C			B	B	B					X		
Salix alba 'Rockanje'	Schietwilg, geel-groen	C			B	B	B					X		
Salix alba 'Vitellina'	Schietwilg, geel	C			B	B	B					X		
Salix aurita	Geoorde wilg	I				B	B		B	B		B		X
Salix caprea	Boswilg	I			X	X	X	X	X	X		X	X	X
Salix cinerea	Grauwe wilg	I	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Salix x fragilis	Basterdkraakwilg (volksmond Kraakwilg)	I	X		B	B	B	B	B	B		X		
Salix purpurea	Bittere wilg	I	X		B	B	B		B	B		X		
Salix triandra	Amandelwilg	I	X		B	B	B		B	B		X		
Salix viminalis	Katwilg	I			B	B	B		B	B		X	X	
Sambucus nigra	Gewone vlier	I	X		X	X	X	X	X			X	X	X
Sorbus aucuparia	Wilde lijsterbes	I	X		X	X	X	X	X	X		X	X	X
Tilia cordata	Winterlinde	I		X	X	X	X	X	X	B		X		B
Tilia x Europea 'Pallida'	Hollandse linde	C		X	X	X	X	X				X		B
Ulmus laevis	Fladderiep (volksmond Steeliep)	I			X	X	X	X	X			X		
Viburnum opulus	Gelderse roos	I			X	X	X	X	B	B		X	X	B